

ANABABA TUTUMLARINDAKİ ÇİFTE STANDARTIN VE AİLE İÇİ DEMOKRASİNİN PSİKİYATRİK HASTALIKLARIN OLUŞMASINDAKİ ROLÜ*

The role of parental attitudes containing double standart and antidemocratic features in the genesis of psychiatric disorder

Fikret Aldanmaz¹, Aslan Oğuz², Semra Dünder¹

Özet: Bu çalışmada, çifte standart ve antidemokratik özellikleri içeren anababa tutumlarını araştırmak için kendi geliştirdiğimiz Likert tipi bir ölçek kullanılmıştır. Tutum değişikliği olup olmadığını araştırmak amacıyla da, deneklerden anketteki maddelerden her birisi için "şu andaki" ve "20 yıl önceki" fikirlerini belirtmeleri istenmiştir. Hasta ebeveynleri grubumuz psikiyatrik hastaların anababalarından, kontrol grubumuz sağlıklı bireylerin anababalarından oluşmuştur. Sonuç olarak, hasta ebeveynleri grubunda çifte standart ve antidemokratik özellikleri içeren tutumların daha fazla olduğu, bunun yanısıra ikinci grubun aksine ilk grubun zaman içinde tutum değişikliği göstermediği bulunmuştur.

Summary: In this study a Likert type scale prepared by the authors, used for investigating parental attitudes containing double standart and antidemocratic features. With the aim of evaluating if changes had occurred in the attitudes of subjects over time, every subject's current and twenty years earlier opinions have been tested. Our investigation group was consisted of the parents of psychiatric patients, and control group were the parents of healthy subjects. As a result it has been found that the investigation group members have had more attitudes containing double standart and antidemocratic features; apart from this, the former group have not shown any attitude changes over time, while the later have.

Anahtar Kelimeler: Anababa tutumları, Psikiyatrik hastalıklar

Key Words: Parental attitudes, Psychiatric disorders

Kimsenin yüzde yüz olgun olması beklenemez. Bu nedenle, çocuğa karşı hatalı davrandığını sonradan farkedene anababa, bunu açıklamakta ve çocuğun gönlünü almada sakınca görmemelidir. Çocuk için hiç yanılmayan anababa değil, insanca davranan anababa daha eğiticiidir. Anababanın arasına yanılması ve bunu kabul etmesi çocukları rahatlatır. Çocuklar, büyüklerin öğütleriyle davranışları arasındaki çelişkiyi sezmekte ustadırlar. Davranışları en bozuk olan çocuklar, öğüdün ve dayağın en bol olduğu evlerden çıkarlar. Karısını döven bir koca, çocuğuna

kardeşini dövmemeyi öğretmez. Önce karısına el kaldıran sonra da, "sana kendinden güçsüze vurma demedim mi?" diye oğlunu döven babanın düştüğü çelişkiyi çocuk hemen görür. İlk fırsatta o da kendinden zayıfı ezer (10).

Türk ailelerinde hangi kesimde olursa olsun, etkisini ve biçimini tam veya az değiştirmiş olarak sürdüren ataerkil ve feodal düzen hüküm sürmektedir (4,8). Çalışmamızda, bu durumun psikiyatrik hastalıkların oluşmasındaki rolünü araştırmayı amaçladık.

*29. Ulusal Psikiyatri Kongresi (29 Eylül - 4 Ekim 1993, Bursa) bildirisi

Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi 38039 KAYSERİ
Psikiyatri. Uzm.Dr.¹, Prof.Dr.²

Geliş tarihi : 30 Aralık 1993

METODLAR

Araştırma örneği, hasta ebeveynleri ve kontrol olarak, iki gruptan oluşturulmuştur. Hasta ebeveynleri grubunu Erciyes Üniversitesi Tıp

Fakültesi Hastanesi Psikiyatri kliniğinde tedavi gören hastaların anababaları, kontrol grubunu da çocuklarında psikiyatrik hastalık öyküsü olmayan anababalar oluşturmuştur. Her bir grupta 79 denek olmak üzere toplam 158 denek çalışmaya alınmıştır.

İki grubun tutumları arasında anlamlı fark bulunduğu, bu farkın aralarındaki, sosyoekonomik durum, yaş, eğitim, yaşadığı coğrafik bölge gibi ayrılıklardan kaynaklanması olasılığını engellemek için, her iki grubu oluşturan deneklerin genel özelliklerinin (demografik özelliklerin) birbirlerine yakın olmasına dikkat edilmiştir. Bu amaçla çalışma Kayseri ve yöresinde yaşayan denekler üzerinde yapılmıştır.

Grupları oluşturan deneklerin sayısı ve yaş ortalamaları Tablo 1'de, eğitim durumları Tablo 2'de, ekonomik durumları Tablo 3'de gösterilmiştir.

Anababa tutumlarındaki çifte standartın ve ailedeki antidemokratik ortamın psikiyatrik hastalıkların oluşmasındaki rolünü araştırmak amacıyla, beş alternatifte göre cevaplandırılan Likert tipi 16 madde hazırlanmıştır. Bu maddeler, psikiyatrik hastalıkların oluşmasında rolü olabilecek diğer anababa tutumlarının da araştırıldığı toplam 73 maddeden oluşturulan anket içinde serpiştirilmiş olarak deneklere uygulanmıştır. Tutum değişikliği olup olmadığını saptamak amacıyla, deneklerden, anketteki maddelerden her birisi için "şu andaki" ve "20 yıl önceki" fikirlerini belirtmeleri istenmiştir.

Cevaplar 1'den 5'e kadar puanlanmıştır(1,6,9). Olumlu maddelerde (desteklenmesi sağlıklı tutumu gösteren), kuvvetle desteklemek 1 puanlık bir ağırlık, kuvvetle karşı olmak da 5 puanlık bir ağırlık almıştır. Olumsuz maddelerde (desteklenmesi sağlıksız tutumu gösteren), kuvvetle desteklemek 5 puanlık bir ağırlık, kuvvetle karşı olmak da 1 puanlık bir ağırlık almıştır. Alınan puanların yüksekliği sağlıksız tutumların fazlalığını göstermektedir. Çalışmaya katılan her bir denek için anketten aldığı puan saptandıktan sonra, bu puanlar üzerinden hasta ebeveynleri ve kontrol grupları arasında "student t" testi uygulanmıştır. Böylece anketten alınan

puanlarda, iki grup arasında istatistiksel açıdan önemli farkın olup olmadığı araştırılmıştır. Bu işlem grupların "şu andaki" ve "20 yıl önceki" cevapları için ayrı ayrı yapılmıştır.

Tutum değişikliğini araştırmak amacıyla da "şu andaki" ve "20 yıl önceki" cevaplardan elde edilen puanların oluşturduğu iki grup arasında "student t" testi uygulanmıştır. Bu işlem hem hasta ebeveynleri hem de kontrol grubu için ayrı ayrı yapılmıştır.

Yukarıda belirtilen yöntemle grupların global olarak karşılaştırılması sonucunda ortaya çıkabilecek olan farklılığın anketteki hangi maddelerden kaynaklandığını araştırmak amacıyla anketteki her bir madde için, hasta ebeveynleri ve kontrol grubunda, "şu andaki" ve "20 yıl önceki" cevaplar için ayrı olmak üzere, Khi kare testi uygulanmıştır.

BULGULAR

Hasta ebeveynleri ve kontrol gruplarının "şu andaki" ve "20 yıl önceki" cevaplarından elde edilen puanların dağılımı şekil 1'de karşılaştırılmalı olarak gösterilmiştir.

Hasta ebeveynleri ve kontrol gruplarının "şu andaki" tutumları arasındaki fark istatistiksel açıdan önemlidir(Tablo 4).

Hasta ebeveynleri ve kontrol gruplarının "20 yıl önceki" tutumları arasındaki fark istatistiksel açıdan önemlidir(Tablo 5).

Hasta ebeveynleri grubunun "şu andaki" ve "20 yıl önceki" tutumları arasındaki fark istatistiksel açıdan önemsizdir(Tablo 6).

Kontrol grubunun "şu andaki" ve "20 yıl önceki" tutumları arasındaki fark istatistiksel açıdan önemlidir(Tablo 7).

Deneklerin hem "şu andaki" hem de "20 yıl önceki" tutumlarını belirten cevap tercihleri Khi kare testi ile karşılaştırılmıştır. Hasta ebeveynleri ve kontrol grubunun her bir madde için ayrı ayrı karşılaştırılması sonucunda, 11. madde dışında

diğer maddeler arasında ki fark istatistiksel açıdan önemli bulunmuştur ("şu andaki" tutumlarda 4, 6 ve 7. maddeler için $p < 0.05$ diğerlerinde $p < 0.01$; "20 yıl önceki" tutumlarda 4. madde için $p < 0.05$ diğerlerinde $p < 0.01$)

Anketteki maddelerin hiçbirisinde hasta ebeveynleri grubunun "şu andaki" ve "20 yıl önceki" cevaplarının Khi kare testi ile karşılaştırılması sonucunda önemli fark bulunamamıştır. Aynı durum kontrol grubu içinde geçerlidir. Yani "student t" testi ile, kontrol grubunda global olarak saptanan tutum değişikliği, Khi kare testi ile maddelerin tek tek karşılaştırılması ile tespit edilememiştir.

Tablo 1. Deneklerin sayısı ve yaş ortalamaları

Gruplar	Anne	Yaş ortalaması		Baba	Yaş ortalaması
Hasta ebeveynleri	39	46.28	40	52.42	
Kontrol	40	46.25	39	49.69	
Toplam	79		79		

Tablo 2. Deneklerin eğitim durumları

Gruplar	Eğitim durumu			
	Okur-yazar olmayan	İlk eğitim	Orta eğitim	Yüksek eğitim
Hasta ebeveynleri	22	41	12	4
Kontrol	17	38	17	7

Tablo 3. Deneklerin ekonomik durumlar

Gruplar	Ekonomik durum		
	Kötü	Orta	İyi
Hasta ebeveynleri	12	60	7
Kontrol	14	55	10

Tablo 4. Hasta ebeveynleri ve kontrol gruplarının "şu andaki" tutumlarını belirten cevaplardan elde edilen puanların "student t" testi ile karşılaştırılması

Değişken	Şu anda					
	Hasta ebeveynleri			Kontrol		
	n	X	SD	n	X	SD
Anket	79	29.4	6.5	79	20.9	7.5

* t 7.6 $p < 0.01$

Tablo 5. Hasta ebeveynleri ve kontrol gruplarının "20 yıl önceki" tutumlarını belirten cevaplardan elde edilen puanların "student t" testi ile karşılaştırılması

Değişken	20 yıl önce					
	Hasta ebeveynleri			Kontrol		
	n	X	SD	n	X	SD
Anket	79	29.5	6.3	79	22.7	7.6

* t 5.9 $p < 0.01$

Tablo 6. Hasta ebeveynleri grubunun "şu andaki" ve "20 yıl önceki" tutumlarını belirten cevaplardan elde edilen puanların "student t" testi ile karşılaştırılması

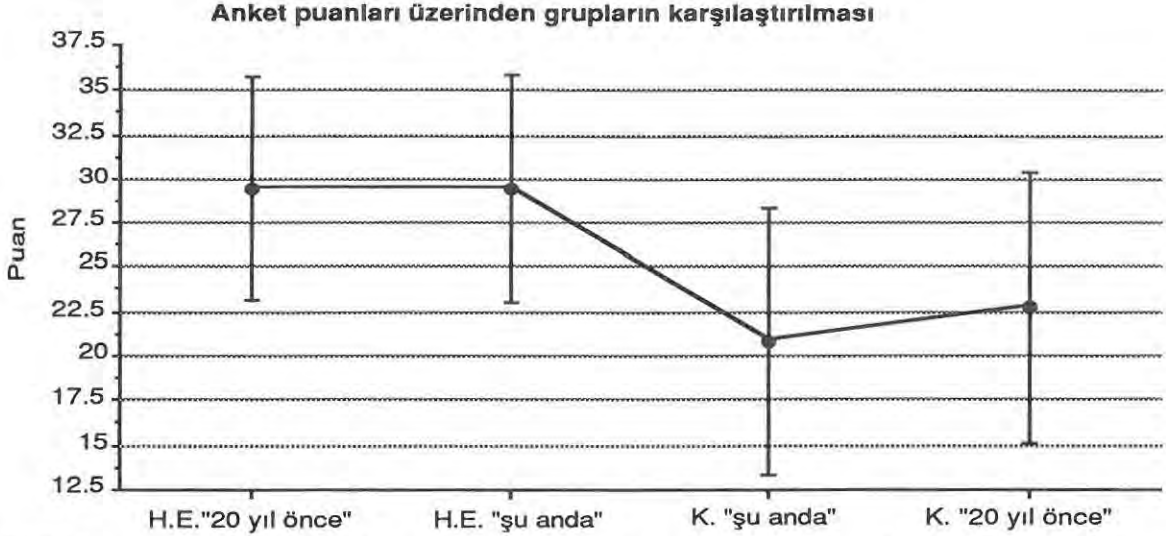
Değişken	Hasta ebeveynleri					
	Şu anda			20 yıl önce		
	n	X	SD	n	X	SD
Anket	79	29.4	6.5	79	29.5	6.3

* t 0.2 $p > 0.05$

Tablo 7. Kontrol grubunun "şu andaki" ve "20 yıl önceki" tutumlarını belirten cevaplardan elde edilen puanların "student t" testi ile karşılaştırılması

Değişken	Kontrol					
	Şu anda			20 yıl önce		
	n	X	SD	n	X	SD
Anket	79	20.9	7.5	79	22.7	7.6

* t 3.0 $p < 0.01$

Şekil 1. Hasta ebeveynleri ve kontrol gruplarının "şu andaki" ve "20 yıl önceki" cevaplarından elde edilen puanların dağılımı

TARTIŞMA

Anketteki maddelere verilen cevaplara göre alınan puanlar üzerinden yapılan karşılaştırmada, hasta ebeveynleri ve kontrol grupları arasında istatistiksel açıdan önemli farklar tespit edilmiştir. Bu farklar, hem "şu andaki" hem de "20 yıl önceki" cevaplar için geçerli bulunmuştur.

Bu farklılıkların, anketteki hangi maddelerden kaynaklandığını tespit edebilmek için yapılan Khi kare testleri sonucunda, 16 maddeden 15 tanesinde "şu andaki" ve "20 yıl önceki" cevaplar için hasta ebeveynleri ve kontrol grupları arasında istatistiksel açıdan önemli fark bulunmuştur. Ancak 2, 3, 5, 6, 8, 9, 10, 13, 15, 16, no'lu maddeler dışındaki maddelerde farklılığın kaynağı deneklerin birbirlerine tam zıt olan tutumlarından değil; bir maddedeki fikri, "çok uygun" ya da "uygun" veya "çok aykırı" ya da "aykırı" bulmaktan kaynaklanmaktadır. Burada niteliksel değil, niceliksel bir fark mevcuttur; yani tutumun yönünde değil ama derecesinde bir fark vardır. Bu farkın bile psikiyatrik hastalıklara yatkınlığa neden olan kişilik özelliklerinin oluşumuna katkıda bulunduğu düşünülebilir.

Yukarıda, anketteki sıra numaraları verilmiş olan maddelerdeki anlamlı farklılık, her iki grubun bu maddelerin belirttiği fikirler üzerinde birbirlerine zıt tercihleri olmasından kaynaklanmıştır. Anketteki bu maddelerin incelenmesi sonucunda: Hasta ebeveynleri grubunda, kontrol grubuna göre ataerkil aile düzeninin daha geçerli olduğu saptanmıştır. Eşler arasında erkek lehine bir üstünlük belirgindir. Bu antidemokratik durum çocuklara da yansımakta, erkek ve kız çocuklarına karşı tutumlarda çifte standart ortaya çıkmaktadır. Bu sonucun nedenlerini açıklamaya çalışacak olursak şunları söyleyebiliriz:

Atasözlerimizde de bu durum yansıtılmıştır: "Oğlan doğuran öğünsün, kız doğuran dövünsün." "Oğul babanın yerine yetişendir, iki gözün biridir." vb. Kadın kişiliği silik kalmış ve bastırılmıştır. "Eksik etek", "Saçı uzun akı kısa" gibi tanımlamalar bunu desteklemektedir. Erkek çocuğa cesur, atılgan, erkekliğinden mağrur olma öğretilirken; kız çocuk korkak, utangaç, çekingen yetiştirilir (7). Böyle bir ortamda yetiştirilmiş olan bir kadın, değersizlik duygularına çözüm bulabilmek amacıyla, bilinç dışı ve sağlıksız eğilimler geliştirebilir. Aynı tür ortamda yetişen erkekte, erkeklik ve güçlülük kavramlarının

eşanlam taşıması sonucu, ideal bir erkeklik imajına kendilerini uydurmaya çalışırlar. Bu durumda kadın "erkek", erkek de "daha erkek" olmakla güçlü olabileceğine inanır. İnsanın üstün sandığı gerçek dışı bir kimliği benimsemeye çalışarak değersizlik duygularından kurtulmaya çalışması, daha ciddi sorunlar yaşamasına neden olduğu gibi, asıl soruna da çözüm getiremez (5).

Bu tür bir insan kendi öz kişiliğini sosyal maskeler altında saklamaya çabalar. Olmak istediği gibi değil, çevresindeki insanların kendisini görmek istedikleri gibi olur. Görünüşte gülen, mutlu, ya da umursamaz bir kişi izlenimi veren bu maskelerin altında değersizlik duyguları ile dolu, yalnız bir insan vardır (3).

Söylemediklerimi İhtin Lütfen !

Bana aldanmayın!
Yüzüm bir maskedir,
Sizi aldatmasın.

Binlerce maskem var,
Çıkarmaya korktuğum,
Ve,
Hiç biri ben değilim...
Olmadığımı göstermek
İkinci doğam oldu.

"Kendinden emin biri" dersiniz,
Sanki güllük gülüstanlık
Benim için her şey...
Adım güven belirtir,
Ve,
Oyunumun adı
"Ağır başlılıktır".
İçimde ve dışımda denizler sakın,
Her şeyin kumandanı ben...
Kimseye gereksinme duymayan
Ben...
Fakat inanmayın bana,
Lütfen!..

Her şey dışta düzgün ve cilalı,
Hiç yıpranmayan, her zaman saklayan
O maske!..
Altta ne güven, ne de rahatlık...
Altta,

Karışıklık, korku ve yalnızlık içinde bocalayan
Gerçek ben!..
Ama saklarım bu gerçeği savunuculukla...
Kimsenin bilmesini istemem...
Zayıf taraflarımı düşündükçe,
Titrer ve sararırım...
Ya başkaları görürse iç dünyamı...
Gerçek ben ve yalnızlığımı!
İşte,
Maskelerimi onun için takarım...

Onun için, arkalarına saklanacak
Maskeler yaratırım...
Onlar,
Gösterişte kullanabileceğim
Parlatılmış yüzlerim.
Beni korur, bakan gözlerden...

Beni olduğum gibi kabul edecek,
Sevecek
Bakışlar bulamazsam,
Solacak kuruyacak gerçek ben...
Ve,
Ben bunu biliyorum.
Beni kendi maskelerimden kurtaracak,
Kurduğum hapis haneden kaçıracak
Diktiğim engellerden aşırarak,
Beni seven,
Beni anlayan
Bakışlar olacak.
Bana,
"Sen değerlisin" diyecek,
"Maskesizken, daha bir insansın"
"Daha yakın, daha bir dostsun"
Diyecek bir bakışa
Beni gören bir bakışa
Muhtacım...

Benim yanıma sokulman kolay olmayacaktır!..
Uyarırım seni dost!..
Uzun yıllar kendini yetersiz hissetmiş ben,
Sana kendini kolayca açamayacaktır...
Bütün gücümle tutunacağım maskelerime,
Ne kadar sokulursan yakınıma,
O denli şiddetli geri iteceğim seni...
Kim olduğumu merak ediyormusun?
Hiç merak etme...
Ben çevrendeki
Her erkek ve kadını...
Maske takan her insanım (2).

ANKET

	Fikrime çok uygun	Fikrime uygun	Kararsızım	Fikrime aykırı	Fikrime çok aykırı
1. Oğlumun kız arkadaşının olduğunu bilmek beni sevindirir					
ŞU ANDA	( )	( )	( )	( )	( )
20 YIL ÖNCE	( )	( )	( )	( )	( )
2. Kız çocukları büyüklerine ve erkek kardeşlerine hizmet etmeli, onların isteklerini yerine getirmelidirler					
ŞU ANDA	( )	( )	( )	( )	( )
20 YIL ÖNCE	( )	( )	( )	( )	( )
3. Çocuklarımın düzenli ve tertipli olmalarını isterim. Aksini yaptıklarında cezalandırmak yoluyla doğru olanı yapmalarını sağlarım					
ŞU ANDA	( )	( )	( )	( )	( )
20 YIL ÖNCE	( )	( )	( )	( )	( )
4. Şartlar ne olursa olsun, bulunduğum ortam temiz ve düzenli olmalıdır					
ŞU ANDA	( )	( )	( )	( )	( )
20 YIL ÖNCE	( )	( )	( )	( )	( )
5. Ergenlik çağında erkek çocuklar serbest bırakılmalı, arkadaşları ile gezmelerine izin verilmelidir					
ŞU ANDA	( )	( )	( )	( )	( )
20 YIL ÖNCE	( )	( )	( )	( )	( )
6. Kadınlar erkekler kadar akıllı değildir					
ŞU ANDA	( )	( )	( )	( )	( )
20 YIL ÖNCE	( )	( )	( )	( )	( )
7. Kız çocuklar yanlış yollara sapabileceklerinden ergenlik çağında daha yakından					
ŞU ANDA	( )	( )	( )	( )	( )
20 YIL ÖNCE	( )	( )	( )	( )	( )
8. Kız çocukları ileride zorluk çekmemek ve mutlu olabilmek için zamanlarının çoğunu evde annelerinden ev işlerini öğrenmekle geçirmelidirler					
ŞU ANDA	( )	( )	( )	( )	( )
20 YIL ÖNCE	( )	( )	( )	( )	( )
9. Kızımın erkek arkadaşının olduğunu duyarsam bu olayın yanlış olduğunu					
ŞU ANDA	( )	( )	( )	( )	( )
20 YIL ÖNCE	( )	( )	( )	( )	( )

10. Kadın erkeğin gücünü kabul etmelidir

ŞU ANDA ( ) ( ) ( ) ( ) ( )
20 YIL ÖNCE ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

11. Çocuklar ev işlerine yardımcı olmalıdır

ŞU ANDA ( ) ( ) ( ) ( ) ( )
20 YIL ÖNCE ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

12. Kardeşler eşit muamele görmelidir

ŞU ANDA ( ) ( ) ( ) ( ) ( )
20 YIL ÖNCE ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

13. Babanın otoritesi hiçbir zaman sorgulanamaz

ŞU ANDA ( ) ( ) ( ) ( ) ( )
20 YIL ÖNCE ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

14. Ailede erkek çocuklar kız çocuklarına göre daha çok şımartılmalıdır

ŞU ANDA ( ) ( ) ( ) ( ) ( )
20 YIL ÖNCE ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

15. Baba ev işlerinden sorumlu olmamalıdır

ŞU ANDA ( ) ( ) ( ) ( ) ( )
20 YIL ÖNCE ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

16. Kadın elinin hamuru ile erkek işine karışmamalıdır

ŞU ANDA ( ) ( ) ( ) ( ) ( )
20 YIL ÖNCE ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

KAYNAKLAR

1. Alexander AD, Eagles MJ: Changes in attitudes towards psychiatry among medical students: Correlation of attitude shift with academic performance. *Med Educ* 24:452-460, 1990.
2. Cüceloğlu D: Yeniden İnsan İnsana. *Remzi Kitabevi, İstanbul* 1991, ss 134-135.
3. Cüceloğlu D: İçimizdeki Çocuk. *Remzi Kitabevi, İstanbul* 1992, ss 112-114.
4. Çelikkol A, Örnek T, Özgönül C ve ark: Toplumumuzda seks identifikasyonu üzerine bir araştırma. IX. Milli Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Çalışmaları Kongre Kitabı. *İstanbul* 1973, ss 463-471.
5. Geçtan E: İnsan Olmak. *Remzi Kitabevi, İstanbul* 1988, ss 57-64.
6. Kağıtçıbaşı Ç: Gençlerin Tutumları, Kültürlerarası Bir Karşılaştırma. *Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara* 1973, ss 46-47.
7. Koylu N: Değişik koşullar içinde Türk toplumunda davranış özellikleri hakkında. V. Milli Nöro-Psikiyatri Kongre Kitabı. *Ege Üniversitesi Matbaası, İzmir* 1970, ss 296-305.
8. Köknel Ö: Değişen çevre içinde ergenlik sorunu. V. Milli Nöro-Psikiyatri Kongre Kitabı. *Ege Üniversitesi Matbaası, İzmir* 1970, ss 5-15.
9. Penrod S: *Social Psychology*. Prentice Hall, New Jersey 1983, p 294.
10. Yörükoğlu A: *Çocuk Ruh Sağlığı*. Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul 1989, ss 205-210.